

Історико-політичні проблеми сучасного світу:
Збірник наукових статей. – Чернівці:
Чернівецький національний університет,
2017. – Т. 35-36. – С. 42-50

Modern Historical and Political Issues:
Journal in Historical & Political Sciences. – Chernivtsi:
Chernivtsi National University,
2017. – Volume. 35-36. – pp. 42-50

УДК: 314.742 (71+73)

© Олег Козачук¹

Проблема періодизації імміграції до США та Канади

Зміни, які відбулись в імміграційній політиці США та Канади починаючи з 1960-их рр. спричинили зміни етнорасовому профілі цих держав. Статистичні дані та проєкції на найближчі 20-30 років показують, що етнорасова строкатість як США, так і Канади буде тільки збільшуватись. Аналіз трансформацій імміграційної політики США та Канади четвертої хвилі імміграції становить великий науковий та практичний інтерес. Україні, яка незважаючи на гібридну агресію Російської Федерації, не виключена зі світових процесів (модернізації, демократизації, глобалізації і т. д.), варто взяти до уваги способи здійснення імміграційної політики США та Канадою, ролі держави в контролі та регулюванні імміграції.

Ми свідомо виділили саме чотири періоди в історії імміграції США та Канади (хоча, можливі варіації на тему деталізації періодизації). На нашу думку, це не тільки впливає з історичних фактів, вступу в дію (або втрати чинності) певних нормативно-правових актів, підтверджено наведеними науковими дослідженнями з мігрантознавства, але й відповідає нашому дослідницькому підходу крос-національного порівняння у формі непрямого (імплицитного) бінарного порівняння з застосуванням дослідницької стратегії порівняння найбільш подібних систем.

Ключові слова

Імміграція, імміграційна політика, хвилі імміграції, міжетнічна взаємодія.

U.S. and Canada Immigration Periodization

The changes that have taken place in the United States and Canadian immigration policies since the 1960s have changed the ethnic and racial profile of these states. The statistics and projections for the next 20-30 years show that ethnic and racial diversity in both the United States and Canada will only increase. Analysis of the transformation of the immigration policy of the USA and Canada of the fourth wave of immigration is of great scientific and practical value. Despite the Russian Federation's hybrid aggression, Ukraine, being included in the world processes (such as modernization, democratization, globalization, etc.), should take into account the USA and Canada's ways of implementing the immigration policy, as well as the role of the state in the control and regulation of immigration.

We deliberately highlight the four periods in the history of the U.S. and Canadian immigration (although possible variations on the detail of its periodization). In our opinion, this is not derived only from the historical facts, or the entry into force (or the lapse of validity) of certain normative and legal acts, as confirmed by the studies on migration studies, but also corresponds to our research approach of cross-national comparison in the form of indirect (implicit) binary comparison with the use of a research strategy for most analogous systems.

Keywords

Immigration, immigration policy, immigration waves, interethnic interaction.

Постановка наукової проблеми та її значення. Сполучені Штати Америки та Канада можна ідентифікувати як «класичні держави іммігрантів», не зважаючи на різницю в способах здійснення імміграційної політики та, власне, кількості новоприбулих індивідів². Очевидно, що дослідження спільних та відмінних особливостей імміграційної політики США та Канади є перспективною науковою задачею, зважаючи на світові процеси (зокрема, модернізацію, демок-

¹ Асистент кафедри міжнародних відносин, Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, Україна, E-mail: o.kozachuk@chnu.edu.ua

² Kubát, D., Merhländer, U., and Gehmacher, E. (1993). *The Politics of Migration Policies: Settlement and Integration: The First World into the 1990s*, Center for Migration Studies, P. 23.

ратизацію та глобалізацію), в які тієї чи іншою мірою залучена і Україна. Так само очевидно, що незважаючи на всі схожості та відмінності між двома державами, відносно імміграції та інструменталізації міжетнічної взаємодії в них існують подібні процеси та проблеми: в суспільствах обох держав політичні актори використовують певні моменти, які ми можемо віднести до пов'язаних з проблемами міжетнічної взаємодії. Адже одна справа, це артикулювати об'єктивними даними (наприклад, індексами імміграційної політики, статистичними даними і т.д.), а інша справа – надавати політичного забарвлення імміграційному процесу, привносячи в нього аспекти проблем міжетнічної взаємодії.

Аналіз останніх досліджень із проблематики. Важливо відмітити, що немало наукових праць, присвяченим проблемам імміграції в США та Канаді було написано в останні роки. Ми не ставимо на меті оцінку цього наукового доробку, тим більше ми не вважаємо за потрібне аналізувати в цій роботі ті проблемні питання, які вже в той чи інший спосіб були вирішені, зокрема, українською політичною наукою. Деякі праці варто згадати в контексті можливого подальшого глибокого ознайомлення з аспектами імміграційної політики США та Канади.

Відносно імміграції та імміграційної політики США варто згадати дисертаційну роботу чернівецької дослідниці Н. Бурейко³, яка також є автором низки статей з проблематики⁴. Правові аспекти контролю та регуляції імміграційного процесу (проте роботи написані достатньо давно, на це майбутнім дослідникам проблематики слід звернути увагу) вивчав М. Катеринчук⁵.

Стосовно праць українських дослідників з проблематики імміграційної політики Канади, то ми би виділили останні роботи М. Бурцевої⁶, П. Катеринчука⁷ та, обов'язково, Т. Лупула⁸. Вказані праці детально аналізують імміграційну політику обох держав, тому ми не вважаємо за потрібне акцентувати нашу увагу на вже розкритих українською політичною наукою проблемних питаннях.

Відносно вивчення кількісних статистичних даних, то крім першоджерел у вигляді Статистичної служби Канади, яке входить в структуру канадського уряду та регулюється в тому числі «Акт⁹ про статистику»¹⁰ (останній перепис – 2016 р.), урядовою агенцією Бюро перепису насе-

³ Бурейко, Н. (2012). «Політичні фактори реструктуризації сучасного імміграційного процесу в США», автореф. дис. ... канд. політ. наук, Чернівці.

⁴ Бурейко, Н. (2013). «Влияние иммиграции на процесс становления американской национальной идентичности», *Studia Humanitatis*, № 3, режим доступу: <http://cyberleninka.ru/article/n/vliyanie-immigratsii-na-protsess-stanovleniya-amerikanskoj-natsionalnoy-identichnosti> (дата перегляду 6 травня 2017 р.); Бурейко, Н. (2013). «Імміграція до США з Латинської Америки: виклик американській нації?», *Науковий вісник Дипломатичної академії України*, № 20(2), С. 66–74; Бурейко, Н. (2014). «Особенности этнического компонента иммиграции в США в конце XX – начале XXI века», *Studia Humanitatis*, № 1–2, режим доступу: <http://cyberleninka.ru/article/n/osobennosti-etnicheskogo-komponenta-immigratsii-v-ssha-v-kontse-hh-nachale-hhi-veka> (дата перегляду 6 травня 2017 р.); Бурейко, Н. (2011). «Спільні аспекти імміграційної політики США і Канади в 90-ті роки ХХ століття», *Наукові праці. Політологія*, Т. 155, № 143, С. 23–26; Циватий, В., Бурейко, Н. (2015). «Імміграційні процеси та імміграція з Латинської Америки до США: інституційно-політичні дилеми сучасного світоустрою», *Зовнішні справи*, № 5, С. 25–29.

⁵ Катеринчук, М. (1999). «Динаміка розвитку імміграційного законодавства США», *Право України*, № 5, С. 99–102; Катеринчук, М. (2001). «Імміграційне законодавство Сполучених Штатів Америки (політико-правовий аналіз)», автореф. дис. ... канд. юрид. наук, Київ; Катеринчук, М. (2000). «Правове регулювання обмежувальних заходів щодо імміграції до США», *Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наук. праць*, № 4, С. 57–61.

⁶ Бурцева, М. (2016). «Офіційні інтернет-ресурси для вивчення імміграційної політики Канади 1976–2012 рр.» *Американська історія та політика*, № 2, С. 214–220.

⁷ Катеринчук, П. (2001). «Імміграція у глобалізовану епоху: досвід Канади», *Історико-політичні проблеми сучасного світу*, № 23–24, С. 41–45; Катеринчук, П. (2011). «Особенности сучасної імміграційної політики Канади», *Матеріали Першої міжнародної конференції з канадознавства*, Чернівці, С. 111–116.

⁸ Лупул, Т., *Політизація етнічності як інституційний фактор сучасного процесу канадського націєтворення*, (Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2010).

⁹ Англійський іменник «an act» має декілька варіантів перекладу на українську мову, як от «закон», «постанова», «рішення», «акт». Очевидно, термін «закон» може вживатись виключно до нормативно-правового акту, виданого вищим органом законодавчої влади, наприклад Парламентом Канади чи Конгресом США. Проте заради уникнення плутанини ми будемо застосовувати загальний термін «акт» для позначення як законів, так і інших підзаконних нормативно-правових актів.

лення США, яке структурно входить до Міністерства торгівлі США, регулюється Кодексом США (зведеною кодифікацією федерального законодавства США)¹¹, 13-им розділом (останній перепис – 2010 р.), вже опрацьовані статистичні дані містяться у згаданих нами роботах Н. Бурейко¹² та Т. Лупула¹³. Варто зазначити, що незважаючи на формальне проведення переписів населення раз на 10 років в США, американське Бюро перепису населення адмініструє деякі інші, частіші та специфічні переписи населення (наприклад, «Опитування американського суспільства» (American Community Survey), «Економічний перепис населення США» (U.S. Economic Census), щомісячне «Поточне опитування населення» (Current Population Survey), що дозволяє оперувати останніми даними. В додатках до нашого дослідження знаходяться деякі витяги з останніх статистичних даних по Канаді та США, зокрема проблематиці етнорасової композиції населення держав, імміграції і т. д.

Мета та завдання статті. Метою нашого дослідження є періодизація імміграції в США та Канаду. Відповідно до поставленої мети, сформульовано наступні завдання:

- проаналізувати основні віхи імміграційної політики США та Канади;
- запропонувати періодизацію імміграції в обох державах.

Виклад основного матеріалу. Досліджуючи не один рік суспільно-політичні процеси в США та Канаді, на нашу думку, внутрішньополітичні аспекти імміграційної політики корелюються з об'єктивними проблемами, які можуть звучати як без етнорасового забарвлення, так і отримувати його внаслідок дій політичних акторів. Такими проблемами, які присутні в американському та канадському суспільствах вже не один рік, поміж інших, є:

1) Проблема економічної доцільності імміграції. Чи іммігранти більше наносять шкоди, чи збагачують своєю присутністю економіку США та Канади?

2) Проблема безробіття та боротьби з ним. Чи іммігранти відбирають робочі місця у місцевих? Чи навпаки, заповнюють собою нішу трудових відносин, яка була б вакантна в разі відсутності іммігрантів?

3) Яка соціальна ціна імміграційної політики? Чи переваги існуючої імміграційної політики переважають її недоліки? Одна справа, артикулювати конкретними цифрами з кишень платників податків, які витрачаються на адміністрування імміграційної політики, контролюючі та регулюючі функції держави та органів місцевої влади, а зовсім інша – артикулювати абстрактними величинами доцільності/шкоди імміграції для суспільства, переваг/недоліків існуючої імміграційної політики, застосовуючи риторичку, пов'язану з національним питанням.

В контексті вищеперерахованих проблем очевидним є факт, що в канадських реаліях імміграція займає особливе місце: співвідношення щорічної кількості іммігрантів до загальної кількості населення є на порядок вищим, ніж в США. Станом на сьогоднішній день, сприйняття іммігрантів суспільством є більш позитивним у Канаді, ніж в США, переважна більшість канадців схвалюють імміграційні квоти уряду Дж. Трюдо¹⁴. Імміграція в Канаді вже довгий час є феноменом, який не є настільки дискусійним та таким, що розділяє суспільство, яким він є в США¹⁵.

Ми вважаємо за необхідне тезово прослідкувати динаміку трансформації імміграційної політики США та Канади, з одного боку не повторюючи вищезгадані праці, з іншого – усвідомлюючи, що незважаючи на хронологічні рамки нашого дослідження (1960-і рр. XX ст. – 2016 р.),

¹⁰ Statistics Act, R.S.C., 1985, c. S-19 § (1985), available at: <http://laws-lois.justice.gc.ca/PDF/S-19.pdf> (accessed 5 November 2017).

¹¹ Title 13 of the United States Code, Pub. L. No. Aug. 31, 1954, chap. 1158, 68 Stat. 1012 (1954).available at: <http://uscode.house.gov/view.xhtml?path=/prelim@title13&edition=prelim> (accessed 5 November 2017).

¹² Бурейко, Н. (2012). «Політичні фактори реструктуризації сучасного імміграційного процесу в США», дис. ... канд. політ. наук, Чернівці. С. 89–120.

¹³ Лупул, Т. (2010). *Політизація етнічності як інституційний фактор сучасного процесу канадського націєтворення*, Чернівці, С. 14-161, 208-240.

¹⁴ Harris, K. (2016). «Canada to Welcome More Skilled Workers, Immigrant Families in 2017» CBC News, October 31, 2016. available at: <http://www.cbc.ca/news/politics/canada-immigration-levels-mccallum-1.3829496> (accessed 5 November 2017).

¹⁵ Reitz, J. (2004). «Canada: Immigration and Nation-Building in the Transition to a Knowledge Economy», in Cornelius T., Martin P., Hollifield J. (Eds.). *Controlling Immigration: A Global Perspective*, Stanford University Press, P. 98.

варто дещо заглибитись в історію США та Канади для ретельного аналізу проблем міжетнічної взаємодії сьогодення, пов'язаних з імміграційною політикою. Відмічаємо, що тут ми обходимо расовий аспект проблеми, корінні народи та чорношкіре населення двох держав не включені в періодизацію з очевидних причин: міграція корінних народів носила внутрішній характер, а завезення чорношкірих рабів важко назвати добровільною імміграцією, тому його варто досліджувати окремо.

Відносно США, ми можемо взяти на озброєння періодизацію імміграційної політики цієї держави з дослідження С. Коувена та Ф. Гьотце «Американська імміграційна політика»¹⁶, яке вийшло друком у видавництві «Спрінгер» у 2010 р. Дослідники ділять американську імміграційну політику на наступні періоди¹⁷:

1) Імміграційна політика у пост-колоніальний період (1798-1920 рр.). Даний період характеризується прийняттям групи нормативно-правових актів під колективною назвою «Закони про чужинців та заколотників» від 1798 р. (Alien and Sedition Acts of 1798), а також «Закону про навігацію та пасажирів» (Steerage and Passenger Acts) в редакціях від 1819 р., 1847 р. та 1855 р., сумно відомі «Закони про виключення китайців» (Chinese Exclusion Acts) від 1882 р., 1884 р., 1888 р., 1892 р., діяльності Комісії Ділінгема (1907 – 1911 рр.), «Закон про імміграцію» від 1917 р. Вказаний період характеризується політикою «відкритих дверей» відносно іммігрантів, держава вбачала своєю метою сприяння заселенню своїх територій, нехай і не за рахунок природного приросту, а за рахунок новоприбулих індивідів. Останні так само були зацікавлені у зміні постійного проживання, враховуючи вже тоді популярну концепцію «американської мрії» та можливості самореалізації. Очевидно, що Вашингтон переслідував ідею збільшення населення як ключ до економічного зростання, вдало граючи на настроях серед європейців та азіатів (інструменталізація проблемами імміграції вказаного періоду може бути темою окремого дослідження).

2) період відвертої рестрикційної політики (1921-1964 рр.). Після Першої світової війни антиіммігрантські настрої в середині американського суспільства значно зросли (ми не будемо зупинятись на причинах цього). Нормативно-правовими актами, які концептуалізували та регулювали імміграційний процес в США були: «Закон про квоти» (Quota Act) від 1921 р., «Закон про імміграцію» від 1924 р. (Закон Джонсона – Ріда), президентські укази щодо інтернування японців (в тому числі, народжених на території США громадян цієї держави) від 1942-1946 рр., «Програма брасеро» (Bracero Program) від 1942-1964 рр. (програма працевлаштування мексиканських сезонних робітників у Каліфорнії), «Закон про імміграцію та натуралізацію» від 1952 р. (Закон МакКерона - Волтера). Період характеризувався потужним втручанням держави в імміграційні процеси, посиленням контролем та регуляцією імміграції, інституціоналізацією діяльності відповідних служб США.

3) період відходу від рестрикційної політики (1965-1985 рр.). Перш за все, слід згадати прийняття «Закону про імміграцію» від 1965 р. (Закону Харта – Селера) та «Закону про біженців» від 1980 р. Відтепер законодавчо були усунуті квоти щодо національного та етнічного походження потенційних іммігрантів, що мало фундаментальне значення для американської імміграційної політики. Варто відмітити, що сама церемонія підписання закону Президентом Л. Джонсоном відбувалась біля підніжжя Статуї свободи¹⁸. Ґрунтовно трансформації імміграційної політики США аналізує Н. Бурейко у дисертації «Політичні фактори реструктуризації сучасного імміграційного процесу в США», підрозділ 2.1.¹⁹

4) період відновленого рестрикціонізму (1986 – наші дні). Детальніше в нашому дослідженні ми зупинимось саме на цьому періоді. Тут лише відмітимо, що імміграційна політика США регулювалась «Законом про реформу імміграції та контролю» від 1986 р. (Immigration Reform and Control Act - IRCA), агресивна «Пропозиція 187» від 1994 р., направлена на обмеження мексиканської імміграції, «Закон про імміграційну реформу та відповідальність іммігрантів» від 1996 р. (Illegal Immigration Reform and Immigration Responsibility Act - IIRIRA), «Закон про дос-

¹⁶ Koven, S, Götzke, F. (2010). *American Immigration Policy*. New York, NY: Springer New York. 236 p.

¹⁷ Koven, S, Götzke, F. (2010). *American Immigration Policy*. New York, NY: Springer New York. Pp. 126–146; David, A., Gerber, D. (2011). *American Immigration: A Very Short Introduction*. Oxford; New York: Oxford University Press, Pp. 65–100.

¹⁸ Koven and Götzke, *American Immigration Policy*, 135.

¹⁹ Бурейко, «Політичні фактори реструктуризації сучасного імміграційного процесу в США», 44–60.

товірну ідентифікацію» від 2005 р. (Real ID Act), «Закон про захист кордонів, антитероризм та контроль за нелегальною імміграцією» від 2005 р., або Закон Сенснебренера – Кінга (Border Protection, Antiterrorism, and Illegal Immigration Control Act), «Закон про комплексну реформу імміграції» від 2007 р. (Border Protection, Antiterrorism, and Illegal Immigration Control Act).

Відносно Канади, то тут ми так само використовуємо періодизацію чотирьох етапів²⁰ імміграції (і відповідної імміграційної політики), не вдаючись в статистику та глибинний аналіз процесів, що вже було зроблено Т. Лупулом²¹:

1) Достатньо умовний період первинної імміграції до канадських земель XVII – XVIII ст., характеризується достатньо низькими кількісними показниками, порівняно з сьогоденням, проте має ознаку систематичності. Постійна імміграція французів до Квебеку та Акадії, імміграція британських роялістів після Американської війни за незалежність були основними факторами етнокультурного формування канадської нації.

2) Умовно друга хвиля імміграції до Канади так само не має чітких хронологічних рамок у вигляді дат, проте ми можемо констатувати, що мова йде про XIX ст. Після англо-американської війни 1812 р., Лондон, побоюючись зазіхань нещодавно утворених Сполучених Штатів Америки, всіляко сприяв імміграції до своїх канадських колоній британців та ірландців. До того ж, Англії не давали спокою французи, які, мешкаючи в Квебеці, всіма засобами намагались уникати асиміляції, цінуючи такі інститути як католицька церква, французька мова та традиції, таким чином навіть не даючи шансу британським формальним та неформальним інституціям «перетравити» себе. Таким чином, ми бачимо, що вже в той час імміграція в Канаду була інструментом метрополії та місцевої влади не тільки у покращенні демографічних та економічних показників підконтрольних територія, але й інструментом формування етнокультурної структури тогочасного канадського суспільства. Сприяли імміграції в Канаду і трагічні події на зразок «картопляного» голоду в Ірландії 1846-1849 рр.

3) Третю хвилю імміграції ми можемо умовно виокремити періодом 1890-ті рр. – 1920-ті рр. Піку дана хвиля імміграції набула у передвоєнний період 1910-1913 рр. Вона характеризувалась зміною етнокультурних параметрів, оскільки континентальна Європа відтепер була основним донором іммігрантів до Канади. Варто відмітити, що саме в цю хвилю фактично вперше настільки помітні кількісні показники іммігрантів небританського походження суттєво впливали, на перший погляд, на трансформацію канадської ідентичності. Ми вжили «на перший погляд» тому, що саме в цей період асиміляційні зусилля держави були реалізовані якщо не повній міру, то достатньо успішно: на думку австралійського науковця Дж. Мана, третя хвиля мігрантів хоч і прибула не з Британії, проте прибула у державу, де домінували британські традиції, мова та закони. Англомовні канадці того періоду вважали себе невід'ємною частиною «британської нації» (очевидно, що франкоканадці та корінні народи були виключені з цієї дефініції)²². Так само, як Канада того періоду була в основному англомовною (за виключенням Квебеку, який не був суб'єктом впливу на етнокультурну політику того періоду), так само вона була орієнтована на прийняття білих іммігрантів, тому білі іммігранти небританського походження були змушені асимілюватись в канадське англоцентричне суспільство без можливості вибору, фактично залишити практику своїх власних звичаїв та мови (за виключенням власного помешкання) та чимшвидше стати схожими на англомовних канадців²³. До речі, саме в цей період Канада застосовувала заборону на імміграцію за етнічною ознакою і показовим є кейс китайської імміграції. Ми не стоїмо на позиції критиканства чи спробі сполуки докорів сумління у нинішнього покоління канадців. Проте ми стверджуємо, що кожна держава в своєму розвитку проходить нелегкий шлях відстоювання національних інтересів, який часто призводить до порушення прав чи то власних громадян, чи то потенційних іммігрантів. Вважаємо за потрібне детальніше зупинитись на кейсі китайської імміграції в Канаду.

²⁰ Ми не будемо вступати в дискусію відносно виділення п'ятої хвилі імміграції. В силу важливості для нашого дослідження лише останньої хвилі, ми вважаємо за потрібне зупинитись на запропонованій періодизації.

²¹ Лупул, Т. (1999). «Сучасна імміграція в Канаді: основні тенденції та особливості», автореф. дис. ... канд. іст. наук, Чернівці.

²² Mann, J. (2014). «Anglo-Conformity? Assimilation Policy in Canada, 1890s–1950s», *International Journal of Canadian Studies*, № 50, pp. 253.

²³ Mann, 272.

Імміграційна політика Канади щодо китайців пережила значні трансформації. Перші великі групи китайців з'явилися на острові Ванкувер у 1858 р., спокушені чутками щодо чергової золотої лихоманки (цього разу, в каньйоні Фрейзера). Примітно, що китайці прибували в основному з Каліфорнії, і лише пізніше, коли видобування золота набуло великих масштабів, вони почали прибувати з материкового Китаю. На момент проголошення Домініону Канади у 1867 р., Британська Колумбія не була сполучена з Канадою залізницею, тому однією з умов пізнішого долучення до Конфедерації у 1871 р. (причому це була вимога саме Британської Колумбії) було побудова залізничного сполучення, яке б сполучало нову провінцію зі Сходом держави. Було очевидно, що проект є настільки витратний, що побудувати його можна лише із залученням дуже дешевої робочої сили. Тут китайські іммігранти і стали в нагоді тогочасному канадському уряду. Дж. Макдональд, Прем'єр-міністр Канади у 1882 р. показово заявив тоді в Парламенті, що «це лише питання вибору: або ви маєте [дозволити – авт.] цю робочу силу, або ви не зможете мати залізницю»²⁴.

Канадська тихоокеанська залізниця була побудована на шість років швидше запланованого графіка, у 1885 р. Примітно, що саме у цьому році, закінчивши амбітний проект, канадський парламент схвалив «Акт про імміграцію китайців», яким вводилось підвищене оподаткування етнічних китайців, які бажали іммігрувати до Канади. На рубежі століть канадська влада кілька раз видавала нові і нові імміграційні акти, приписи, які фактично унеможлилювали імміграцію конкретної етнічної групи. Мусимо визнати, що канадці не були піонерами у цій справі: США ще у 1882 р. почали обмежувати імміграцію китайців, зробивши заборону перманентною у 1902 р. (спочатку обмежувальні заходи вводились строком на десять років. Закон було відмінено лише у 1943 р.). Також, мусимо визнати, канадське суспільство на межі століть було далеким від толерантності та не грабувало етнічною та расовою дискримінацією: у 1907 р. Ванкувером навіть прокотилися антиазійські погроми з метою «вижити» перш за все китайців.

Кульмінацією рестрикційної імміграційної політики Канади щодо китайців став (за аналогією з американським) «Акт про обмеження китайської імміграції» 1923 р.²⁵. Подальша історія відома: Канада стала однією з держав переможниць у Другій світовій війні, активно переосмислювала свою ідентичність та ставлення до прав людини та громадянина. У 1947 р. Канада скасувала вищезгаданий ганебний закон, а майже двома десятиліттями пізніше навпаки, почала пропагувати багатокультурність та відкритість. Більше того, з проголошенням Великою Британією передачі Гонконгу Китаю у 1984 р. (щодо рішення було оголошено фактично на тринадцять років раніше вступу його в силу), Канада стимулювала імміграцію багатих гонконгців, які володіли паспортами Британської Співдружності, до себе.

4) Щодо четвертої хвилі імміграції в Канаду, то варто зазначити, що умовне виділення після неї п'ятої хвилі імміграції можна прив'язати до початку практики політики багатокультурності на поч. 1970-их. Як ми вже зазначали вище, ми не вважаємо за потрібне вступати в дискусію відносно періодизації. Зазначимо лише, що дійсно, такі дослідники, як В. Ноулз²⁶ виділяють імміграційний бум 1947-1957 рр., тому, можливо, є сенс у його виокремленні.

Висновки. Імміграція та імміграційна політика Канади починаючи з 1970-их рр. становить для нашого дослідження підвищений інтерес, оскільки саме в цей період було сформовано основи сучасної політики багатокультурності цієї держави. Даний аспект проблематики детально проаналізований українськими науковцями. Пригадавши основні віхи імміграційної політики США та Канади, ми підходимо до моменту сучасних їх трансформацій та ролі держави як основного актора згідно запропонованого нами методологічного синтезу державо центричного неінституціонального підходу з інструменталізмом. В останні півстоліття держава продовжила інструменталізацію імміграційної політики виходячи з власних національних інтересів, хоча і відкинула етнорасові критерії відбору (надання преференцій).

²⁴ Berton, P. (2001). *The Last Spike: The Great Railway, 1881-1885*, Anchor Canada, pp. 249–250.

²⁵ Chan, A. «Chinese Immigration Act», *The Canadian Encyclopedia*, July 7, 2017, available at: <http://www.thecanadianencyclopedia.ca/en/article/chinese-immigration-act> (accessed 5 November 2017).

²⁶ Knowles, V. (2007). *Strangers at Our Gates: Canadian Immigration and Immigration Policy*, Dundurn Press, pp.155–78.

Список джерел

1. Богатирець, В. (2007). «Канадська багатокультурність: політичний досвід і суспільна практика (національний і глобальний виміри)», автореф. дис. ... канд. політ. наук, Чернівці.
2. Бурейко, Н. (2013). «Влияние иммиграции на процесс становления американской национальной идентичности», *Studia Humanitatis*, № 3, режим доступу: <http://cyberleninka.ru/article/n/vliyanie-immigratsii-na-protsess-stanovleniya-amerikanskoj-natsionalnoy-identichnosti> (дата перегляду 6 травня 2017 р.).
3. Бурейко, Н. (2013). «Імміграція до США з Латинської Америки: виклик американській нації?», *Науковий вісник Дипломатичної академії України*, № 20(2), С. 66–74.
4. Бурейко, Н. (2014). «Особенности этнического компонента иммиграции в США в конце XX – начале XXI века», *Studia Humanitatis*, № 1–2, режим доступу: <http://cyberleninka.ru/article/n/osobennosti-etnicheskogo-komponenta-immigratsii-v-ssha-v-kontse-hh-nachale-hhi-veka> (дата перегляду 6 травня 2017 р.).
5. Бурейко, Н. (2012). «Політичні фактори реструктуризації сучасного імміграційного процесу в США», автореф. дис. ... канд. політ. наук, Чернівці.
6. Бурейко, Н. (2011). «Спільні аспекти імміграційної політики США і Канади в 90-ті роки ХХ століття», *Наукові праці. Політологія*, Т.155, № 143, С. 23–26.
7. Бурцева, М. (2016). «Офіційні інтернет-ресурси для вивчення імміграційної політики Канади 1976–2012 рр.», *Американська історія та політика*, № 2, С. 214–220.
8. Катеринчук, М. (1999). «Динаміка розвитку імміграційного законодавства США», *Право України*, № 5, С. 99–102.
9. Катеринчук, М. (2001). «Імміграційне законодавство Сполучених Штатів Америки (політико-правовий аналіз)», автореф. дис. ... канд. юрид. наук, Київ.
10. Катеринчук, М. (2000). «Правове регулювання обмежувальних заходів щодо імміграції до США», *Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наук. праць*, № 4, С. 57–61.
11. Катеринчук, П. (2001). «Імміграція у глобалізовану епоху: досвід Канади», *Історико-політичні проблеми сучасного світу*, № 23–24, С. 41–45.
12. Катеринчук, П. (2011). «Особенности современной иммиграционной политики Канады», *Материали Першої міжнародної конференції з канадознавства*, Чернівці, С. 111–116.
13. Лупул, Т. (2010). *Політизація етнічності як інституційний фактор сучасного процесу канадського націєтворення*, Чернівці, 456 с.
14. Лупул, Т. (1999). «Сучасна імміграція в Канаді: основні тенденції та особливості», автореф. дис. ... канд. іст. наук, Чернівці.
15. Ціватий, В., Бурейко, Н. (2015). «Імміграційні процеси та імміграція з Латинської Америки до США: інституційно-політичні дилеми сучасного світоустрою», *Зовнішні справи*, № 5, С. 25–29.
16. Berton, P. (2001). *The Last Spike: The Great Railway, 1881-1885*, Toronto: Anchor Canada. 496 p.
17. Chan, A. «Chinese Immigration Act», *The Canadian Encyclopedia*, July 7, 2017, available at: <http://www.thecanadianencyclopedia.ca/en/article/chinese-immigration-act> (accessed 5 November 2017).
18. Gerber, D. (2011). *American Immigration: A Very Short Introduction*, Oxford; New York: Oxford University Press,
19. Harris, K. (2016). «Canada to Welcome More Skilled Workers, Immigrant Families in 2017» *CBC News*, October 31, 2016. Available at: <http://www.cbc.ca/news/politics/canada-immigration-levels-mccallum-1.3829496> (accessed 5 November 2017).
20. Knowles, V. (2007). *Strangers at Our Gates: Canadian Immigration and Immigration Policy*, Toronto: Dundurn Press. 310 p.
21. Koven, S, Götzke, F.(2010). *American Immigration Policy*, New York, NY: Springer New York. 236 p.
22. Kubát ,D., Merhländer, U., and Gehmacher, E. (1993). *The Politics of Migration Policies: Settlement and Integration: The First World into the 1990s*, Center for Migration Studies, 424 p.
23. Mann, J. (2014). «Anglo-Conformity’: Assimilation Policy in Canada, 1890s–1950s», *International Journal of Canadian Studies*, № 50, P. 253–76.

24. Reitz, J. (2004). «Canada: Immigration and Nation-Building in the Transition to a Knowledge Economy», in Cornelius, T., Martin, P., Hollifield, J. (Eds.). *Controlling Immigration: A Global Perspective*, Stanford University Press.

25. Statistics Act, R.S.C., 1985, c. S-19 § (1985), available at: <http://laws-lois.justice.gc.ca/PDF/S-19.pdf> (accessed 5 November 2017).

26. Title 13 of the United States Code, Pub. L. No. Aug. 31, 1954, chap. 1158, 68 Stat. 1012 (1954). Available at: <http://uscode.house.gov/view.xhtml?path=/prelim@title13&edition=prelim> (accessed 5 November 2017).

References

1. Bohatyrets, V. (2007). «Kanadska bahatokulturnist: politychnyi dosvid i suspilna praktyka (natsionalnyi i hlobalnyi vymiry)», avtoref. dys. ... kand. polit. nauk, Chernivtsi.

2. Bureiko, N. (2013). «Vliyanye ymyhratsyy na protsess stanovleniya amerykanskoj natsyonalnoi ydentychnosti», *Studia Humanitatis*, № 3, rezhyim dostupu: <http://cyberleninka.ru/article/n/vliyanie-immigratsii-na-protsess-stanovleniya-amerikanskoy-natsionalnoy-identichnosti> (data perehliadu 6 travnia 2017 r.).

3. Bureiko, N. (2013). «Immigratsiia do SShA z Latynskoi Ameryky: vyklyk amerykanskih natsii?», *Naukovyi visnyk Dyplomatychnoi akademii Ukrainy*, № 20(2), S. 66–74.

4. Bureiko, N. (2014). «Osobennosti etnicheskogo komponentaym myhratsyy v SShA v kontse KhKh – nachale XXI veka», *Studia Humanitatis*, № 1–2, rezhyim dostupu: <http://cyberleninka.ru/article/n/osobennosti-etnicheskogo-komponenta-immigratsii-v-ssha-v-kontse-hh-nachale-hhi-veka> (data perehliadu 6 travnia 2017 r.).

5. Bureiko, N. (2012). «Politychni faktory restrukturyzatsii suchasnoho immigratsiinoho protsesu v SShA», avtoref. dys. ... kand. polit. nauk, Chernivtsi.

6. Bureiko, N. (2011). «Spilni aspekty immigratsiinoy polityky SShA i Kanady v 90-ti roky KhKhstolittia», *Naukovi pratsi. Politolohiia*, T. 155, № 143, S. 23–26.

7. Burtseva, M. (2016). «Ofitsiini internet-resursy dlia vyvchennia immigratsiinoy polityky Kanady 1976–2012 rr.» *Amyrykanska istoriia ta polityka*, № 2, S. 214–220.

8. Katerynychuk, M. (1999). «Dynamika rozvytku immigratsiinoho zakonodavstva SShA», *Pravo Ukrainy*, № 5, S. 99–102.

9. Katerynychuk, M. (2001). «Immigratsiine zakonodavstvo Spoluchenykh Shtativ Ameryky (polityko-pravovyyanaliz)», avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk, Kyiv.

10. Katerynychuk, M. (2000). «Pravove rehuliuвання obmezhuvalnykh zakhodiv shchodo immigratsii do SShA», *Naukovyi visnyk Chernivetskoho universytetu: Zbirnyk nauk. prats*, № 4, S. 57–61.

11. Katerynychuk, P. (2001). «Immigratsiia u hlobalizovanu epokhu: dosvid Kanady», *Istoriiko-politychni problemy suchasnoho svitu*, № 23–24, S. 41–45.

12. Katerynychuk, P. (2011). «Osoblyvosti suchasnoi immigratsiinoy polityky Kanady», *Materialy Pershoi mizhnarodnoi konferentsii z kanadoznavstva*, Chernivtsi, S. 111–116.

13. Lupul, T. (2010). *Polityzatsiia etnichosti yak instytutsiinyi faktor suchasnoho protsesu kanadskoho natsiivtorennia*, Chernivtsi, 456 s.

14. Lupul, T. (1999). «Suchasna immigratsiia v Kanadi: osnovni tendentsii ta osoblyvosti», avtoref. dys. ... kand. ist. nauk, Chernivtsi.

15. Tsivatyi, V., Bureiko, N. (2015). «Immigratsiini protsesy ta immigratsiia z Latynskoi Ameryky do SShA: instytutsiino-politychni dylemy suchasnoho svitoustroiu», *Zovni shnispravy*, № 5, S. 25–29.

16. Berton, P. (2001). *The Last Spike: The Great Railway, 1881-1885*, Toronto: Anchor Canada. 496 p.

17. Chan, A. «Chinese Immigration Act», *The Canadian Encyclopedia*, July 7, 2017, available at: <http://www.thecanadianencyclopedia.ca/en/article/chinese-immigration-act> (accessed 5 November 2017).

18. Gerber, D. (2011). *American Immigration: A Very Short Introduction*, Oxford; New York: Oxford University Press,

19. Harris, K. (2016). «Canada to Welcome More Skilled Workers, Immigrant Families in 2017» *CBC News*, October 31, 2016. Available at: <http://www.cbc.ca/news/politics/canada-immigration-levels-mccallum-1.3829496> (accessed 5 November 2017).

-
20. Knowles, V. (2007). *Strangers at Our Gates: Canadian Immigration and Immigration Policy*, Toronto: Dundurn Press. 310 p.
  21. Koven, S, Götzke, F. (2010). *American Immigration Policy*, New York, NY: Springer New York. 236 p.
  22. Kubát, D., Merhländer, U., and Gehmacher, E. (1993). *The Politics of Migration Policies: Settlement and Integration: The First World into the 1990s*, Center for Migration Studies. 424 p.
  23. Mann, J. (2014). «Anglo-Conformity: Assimilation Policy in Canada, 1890s–1950s», *International Journal of Canadian Studies*, № 50, P. 253–76.
  24. Reitz, J. (2004). «Canada: Immigration and Nation-Building in the Transition to a Knowledge Economy», in Cornelius, T., Martin, P., Hollifield, J. (Eds.). *Controlling Immigration: A Global Perspective*, Stanford University Press.
  25. Statistics Act, R.S.C., 1985, c. S-19 § (1985), available at: <http://laws-lois.justice.gc.ca/PDF/S-19.pdf> (accessed 5 November 2017).
  26. Title 13 of the United States Code, Pub. L. No. Aug. 31, 1954, chap. 1158, 68 Stat. 1012 (1954). Available at: <http://uscode.house.gov/view.xhtml?path=/prelim@title13&edition=prelim> (accessed 5 November 2017).